

Domáci glasovi

Stev. 28.

Lienz, petek 15. februarja 1946.

Leto. 2.

SVOBODA KULTURE

"Kakor zajame diktatura politično, gospodarsko in socialno življenje vsakega naroda, ki ga doleti nesreča, - saj sonce ne sije vedno, a za burjo pride spet lepo vreme - da mora na svoji koži preizkusiti vse njene dobrine, tako poseže tudi v narodovo kulturno življenje. Globina tega posega zavisi od organizatoričnega duha, strumnosti, ostrine, brezobzirnosti, fanatičnosti, zločinskih nagibov in še mnogih drugih lepih in nelepkih lastnosti nosilcev diktature. Odvisna je seveda tudi od odporne sile naroda proti diktaturi.

Pri fašizmu smo n.pr. videli, da je bila globina posega v kulturno življenje Slovencev skoraj stodontna. Istočasno smo lahko opažali, da je bil ta poseg veliko nepopolnejši v ožji domovini fašizma. Če ga primerjamo z nacizmom, se pokaže ta nepopolnost v posebno ostri luči.

Nacisti so bili namreč mojstri v celotnem obvladanju vsega narodovega življenja in njihovo propagandno ministrstvo je znalo kulturo vpreči v politični voz, kakor je vpreglo vsako drugo delavnost. Iz jarma po nujnosti, do katere je vodil nacistični nauk, ni bilo druge rešitve kot popolno uničenje nacizma. Nemški narod danes vidi in računa, koliko ga je stala diktatura. Poleg neštetihi človeških in tvarnih žrtev so neomenljive tudi duhovne. Številni kulturni spomeniki preteklosti nemškega naroda - ko je bil ta narod še civiliziran in je ustvarjal kulturo - so propadli za vedno. Bilo pa je jasno, da bo do tega prišlo, kakor je jasno, da mora kamen, ki ga izpuščiš iz roke, pasti na tla. S tako železno doslednostjo gre v propad narod, ki si izbere diktaturo za vodilo in obliko svoje usode.

Diktatura je narodu sicer lahko vsiljena; tak narod se bo še rešil. Če pa se narod z naivno dušo sam zapiše diktaturi, potem si lahko pogleda svojo usodo v zrcalu zgodovine.

Bistvena lastnost diktature je nestrpnost, ki nujno preide tudi v kulturno izživljanje. Napoleon n.pr. pesnikom in pisateljem, ki niso trobili v njegov rog, ni dovoljeval tiskati knjig, čeprav v njih ni bilo sledu o politiki ali celo kritiki njegovega ravnanja. Cenzorji pa so bili takoj pripravljeni dovoliti tiskanje takšnih knjig, če je pisec vključil nekaj slavospevov cesarju.

Zgodovina svobode tiska nas uči, da so v državah s polovičarsko diktaturo cenzorji zelo nesrečna bitja. Vedno imajo nad seboj diktatorjev meč in mirni so lahko samo tedaj, če plénijo čim več knjig, časopisov in časnikov.

Sodobne diktature so sebi in cenzorjem delo olajšale. Za dosego svojih namenov so se rajši poslužile temeljitejšega sredstva: ukinile so vsako možnost svobodnega kulturnega izživljanja. Nacistično haračenje nemške kulture je bilo zares temeljito. Kdor ni plesal tako, kot je piskal propagandni minister, ni mogel izdajati časnikov, tiskati časopisov, pisati knjig, nastopati v gledališčih, slikati ali biti kipar. Kultura je postala dekla politike.

Tako se začnejo čistke. Ko se diktator najprej iznebi tistih mož, ki nočejo vpreči svojih darov in narodove kulture v njegov politični voz, postane pozoren še na preostalo skupino kulturnikov, ki

je politično sicer na njegovi strani, pa bi le hotela biti neodvisna. Vsak kulturni delavec, pa naj bo še tako politično naiven, le čuti, da ni mogoče ustvarjati na ukaz in je vsako petje le "ujetega ptiča tožba". Zato poje ali piše tako, kakor mu nalaga srce.

Diktatorju to seveda ni po volji. Nestrpno ukazuje, kaj morajo in česa ne smejo delati njegovi kulturni trabanti. S tem pada raven njihovih proizvodov, ki se sušijo tudi po številu, dokler diktator ne ustvari popolne kulturne Sahare, kot se jo je vzgledno posrečilo narediti nacistom v Nemčiji.

Prešeren, ki se ga spominjamo v teh dneh, je položil "Pisarju" v usta: "Horacij dulce et utile vелеva.. nam utile je zrno, dulce pleva". Enako misli tudi diktator. Vse njegovo stremljenje gre za tem, da bi tudi kulturniki šli na utilitaristično delo. Na delo, ki bi bilo njemu in njegovemu režimu po godu. Diktator bi jim najraje s Prešernovim "Pisarjem" dejal: "Poj rajši to, kar treba je pri hiši, za hleve treba, treba je na polji, poj to, kar kmet in mešcan s pridom sliši."

In prenekateri poslušni kulturnik poje, poleg tega pa se s Prešernovim "Učencem" diktatorju še zahvaljuje: "Bog, ti zaplati uk, po tvoji volji bom pel; gosence kaj naj repo varje, kak pride-luje se krompir najbolji; kako odpravljajo se ovcam garje, preganja-jo ušivim glavam gnide, loviti miš' učil bom gospodarje".

Kam pelje takšna "kultura"? V popolno mračnjastvo in temo, po drugi strani pa tudi z železno doslednostjo nasproti prepadu, v kakršnega slej ko prej zgrmi diktatorski režim. Nacistična Nemčija in fašistična Italija sta nam za to najprepričevalnejši dokaz."

Zgornji članek je 4.t.m. objavil "Glas Zaveznikov" na u-vodnem mestu. Poleg njega pa Titovo sliko...

NAMEN JE PROZOREN...

Pod naslovom "Zadnji argument reakcije" je "Primorski dnevnik" 9. t.m. objavil članek, kjer pravi med drugim tudi tole:

"Vprašanje državne pripadnosti Julijske krajine se bliža svojemu usodnemu zaključku. K rešitvi tega vprašanja, h kateri je naše ljudstvo prispevalo vse, kar je imelo najboljšega, je italijanska reakcionarna klika prispevala le pogrote ostanke klavrnega itali-janskega imperializma. Ker ji primankuje oziroma nedostaja stvarnih argumentov, ki bi jih mogla črpati iz te zemlje, se v svojem obupu oprijemlje najbolj zastarelih trikov diplomatske igre.

Lokalni reakcionarni tisk ne zamudi nobene priložnosti, kjer bi lahko izlival svoje sovraštvo nad narodi, ki se tudi italijan skemu narodu s svojo borbo pokazali pot k napredku in svobodi. Kazno je, da jim tega ne bo nikoli odpustila. Vsa ta njena kampanja pa je na drugi strani znak njene nemoči, dobro se zaveda, da je njeno delo mlačva prazne slame.

Zato mora seči po drugih sredstvih, zadnjem argumentu: po načrtni organizaciji incidentov.

Po verodostojnih informacijah pošilja italijanska reakcija iz Italije v Julijsko krajino, posebno pa v Trst, oborožene skupine z namero, da bi mogla uprizarjati oborožene provokacije ob priliki prihoda zavezniške komisije, ki mora na terenu zbrati podatke o ju-goslovansko-italijanski etični meji. V zvezi s temi skupinami se organizira tudi kalna reakcija. Za prihod komisije ima v Trstu na razpolago četnike, ustaše, reakcionarne poljske vojake, istrske fa-

šistične berunce od Trsta do Vidma in dalje, ki so pripravljene povzročati incidente po naročilu, po možnosti tudi v coni B.

Namen je prozoren. Reakcija se nahaja v slepi ulici, brez stvarnih argumentov. Treba je najti način, da se našemu ljudstvu onemogoči miren in dostojen izraz njegove volje, in prepričati svet, da je rešitev našega vprašanja mogoča le s tujo intervencijo.

V Italiji je reakcija v svoje namene našla izhod: oborožene monarho-fašistične tolpe in reakcionarna poljska vojska, ki sodelujejo v napadih na italijanske napredne organizacije. Isti preiskušeni sistem je treba sedaj razširiti tudi na področje Julijske krajine, kjer ji je ljudska volja prekrižala račune. Zanimivo je, da imajo pri tem poizkusa svoje prste vmes tudi nekateri reakcionarni ministri sedanje italijanske vlade.

Vsi resnični demokratje bi morali končno spoznati, kam vodijo vsa ta dejstva. Pred nami je resna nevarnost povratka fašizma.

Nujno je, pristopiti nemudoma k razorožitvi vseh oboroženih reakcionarnih formacij, še prav posebno poljske vojske, ki je v Italiji. Poljska vojska je znana po svojem protisovjetskem nastrojenju, in predstavlja stalno nevarnost za mir v Evropi in na svetu.

Razorožitev te vojske je prvi neobhodni pogoj za napredek italijanske demokracije. Drugič: izročiti je treba vse vojne zločince, ki so v Italiji in Julijski krajini našli svoje najprimernejše zavetišče; izročiti jih je treba državam, kjer ljudstvo pozna njihovo zločinsko preteklost. Tretjič: Pristopiti je treba k temeljitemu in doslednemu čiščenju vseh ostankov fašizma, ne glede na 8. september."

DUŠEVNO NASILJE NAD LJUDSTVOM"

Komunistično glasilo "Primorski dnevnik" je pred nekaj dnevi objavil članek, kjer govori, da so "dornberške žene navdušeno pozdravile ločitev Cerkve od države", ki jo je izvedla v Jugoslaviji Titova vlada.

V boljše razumevanje omenjamo, da je Dornberg zavedna slovenska vas v goriški Vipavi, ki se je od nekdanj odlikovala po svoji narodni in katoliški zavednosti. Zato se je vsem poznavalcem razmer čudno zdelo, kako je mogoče, da bi ravno žene iz te velike vipavske občine pozdravljale kaj takega, kar je kat. Cerkvi tako sovražno, kakor je Titova ločitev Cerkve od države.

Zdaj pa beremo v goriškem tedniku "Slovenski Primorec", ki je poleg celovške "Nedelje" edini katoliški slovenski list v Evropi, dopis dornberških žena, ki protestirajo zoper oni članek v partizanskem glasilu. Med drugim dornberške žene takole pravijo:

"Ne vemo, kako more dopisnik kratko in malo reči "dornberške žene", ko bi moral vendar vedeti, da je Dornbergu še dosti, dosti razumnih in vernih žena, ki so v dno duše užaljene, ker je tako težko pričakovana in nadvse ljubljena Jugoslavija brezobzirno pahnila od sebe sv. katoliško Cerkev. Vidi se, da so tiste žene, ki ta žalostni ukrep države pozdravljajo, zelo slabe katoličanke in kratkovidne v dušnem gledanju. Kar se pa narodnosti tiče, moramo povedati, da je večina izmed njih do poloma Italije vneta častila Duceja. Te vrste žene so bile zelo ponosne, ko so smele okoli vratu nositi rute z napisom "Duce".

Kdor danes zagovarja Cerkev in duhovnike, je zanje "izdajalec" in "belogardist", ki bo treba z njim obračunati, ko pridejo partizani...

Možemo, da bi zaradi nekaterih žena padla sramota na vse

katoliške žene naše vasi, ki hočejo ostati zveste veri svojih očetov in zveste članice sv.katoliške Cerkve. Naj pride karkoli, me hočemo ostati na istem temelju, ki ga je postavil Jezus Kristus."

Uredništvo tednika "Slovenski Primorec" dodaja k tej izjavi še svojo misel ter končno pravi:

"Naša javnost pa ima v tem slučaju nov dokaz, kako se pri nas umetno ustvarja "javno mnenje" ter "ljudsko mnenje". Tako početje se po pravici imenuje duševno nasilje nad ljudskimi množicami, kar je proti vsaki resnični demokraciji."

= = =

MISIJONARJI ZA EVROPO. - Pred kratkim je prispelo v London 13 bradatih muslimanov. Postavili so si veliko nalogo: Anglijo in vso ostalo Evropo hočejo spreobrniti k mohamedanski veri. Iz milijonov "nevernikov" hočejo napraviti verne ljudi. - Toda, kdor hoče narod poučiti, mora govoriti v njegovem jeziku. In ti apostoli islama so se pričeli pridno učiti angleščine, francoščine, španščine in nemščine. Želimo jim samo še to, da bi jih Allah razsvetlil pri tem težkem študiju. - Častivredni gospodje so sedaj gostje Imama Vel.Britanije in stanujejo v londonski mošeji. Pripadajo pa sekti Ahmedijcev. Ahmed se je bil sam nazval "obljubljeni Mesija". Toda tudi on je l. 1903 šel po poti vseh umrljivih. Učil je, da je bil Jezus Kristus sicer križan, da pa so ga njegovi učenci še živega rešili s križa in pozdravili. Spravili so ga v mesto Kašmir v Afganistanu, kjer prebivajo mohamedanski Indijci. - Vsekakor je zelo težko pogoditi, kako se bo tem 13 apostolom islama godilo v Evropi na njihovih potih spreobrnjanja. (Iz Weltpresse od 12.t.m.)

PREDOR: RUSIJA - AMERIKA. - Sovjetski strokovnjak za transportna vprašanja Vasilij Bracov je napisal članek, kjer napoveduje načrt predora, ki naj zveže Sovjetsko zvezo in Ameriko - pod Beringovo cesto. Sirina tega preliva med skrajno točko severovzhodne Rusije in Rtom Prince of Wales znaša samo 85 km. Morje pa je na tem mestu samo 44 m globoko. (Weltpresse 12.februarja.)

KAKO SEM VOLIL. - "Ker so naju z ženo tudi vpisali v volilne imenike, sva 11. nov. tudi midva volila. Za moje stanovanje je bilo določeno volišče v sredini mesta. Volil sem pa takole: v prostrani sobi je bila na gornjem koncu volilna komisija, sestavljena iz predsednika tajnika in nekaj prisodnikov, ki so tudi čuvali posamezne skrinjice. Ko sem jaz volil, je bil vladni zastopnik pri skrinjicah čevljar Jerovšek Jože. Sklonil se je do zarez pri skrinjici in točno zasledoval vsak moj gib, kdaj in v katero skrinjico bom spustil svojo krogeljico. Ko sem izpustil krogeljico v vladno skrinjico, se je zaupnik Jerovšek z nasmeškom zahvalil in dal poseben znak komisiji, češ da sem volil vladnega kandidata. Ko sem namreč odhajal z volišča, so se mi vsi člani volilne komisije zahvalili in vsak mi je še posebej stisnil roko..." (Iz zapiskov pisnika pregnanca.)

PROTEST JUGOSLOVANSKE VOJASKE MISIJE. - Jugosl. voj.misija pri Zavezniškem glavnem stanu v Nemčiji je 7. t.m. protestirala, ker se še ni pričelo čiščenje med 25.000 jugoslovanskimi ujetniki, ki so sedaj na ameriškem zasedbenem področju in red katerimi je veliko število kolaboracijonistov. - Na "fašiste" so pa to pot najbrže pozabili...

- - -

UMRLI SO: Ivan Nučić, drž. upok., Franciška Petrič, zas., Avgust Vimpolšek, poslovodja v pok. Vsi iz Ljubljane.